

The New York Missal, An early 15th-Century Croato-Glagolitic Manuscript. Part One: Fascimile Text with an Introduction by HENRIK BIRNBAUM, str. 608 + 4 kolor reprodukcije (f. 82r, 88r, 93r, 102r), 1977, Verlag Otto Sagner, München, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb.

U Uvodu (5–20) faksimiliranoga izdanja Newyorškoga glagoljskog misala, hrvatskoga liturgijskog spomenika iz početka 15. st. vrlo se kratko iznosi nekoliko najosnovnijih informacija o povijesti staroslavenske liturgije i glagoljskoga pisma u biskupijama Primorske i Dalmatinske Hrvatske. U prvom redu riječ je o hrvatsko-glagoljskim misalima 14. i 15. st. koji, uz neke manje važne razlike, odreda slijede tekstualnu tradiciju hrvatske verzije franjevačke redakcije Rimskoga misala. Informacije su namijenjene slabije upućenom čitateljstvu, prvenstveno američkim i zapadnoevropskim čitaocima kojima ćirilo-metodska liturgijska i književna tradicija, izvorna i u slavenskim redakcijskim preoblikama, nije tako bliska i poznata. Da bi se što bolje obavijestili o problematici navedene tradicije, čitaoci se upućuju na izbor važnije literature o hrvatskoj glagoljskoj misalskoj rukopisnoj i tiskanoj baštini. Uz priloge nekolicine hrvatskih autora i nekih slavenskih i neslavenskih istraživača koje pisac Uvoda spominje, dodali bismo još dvoje autora čiji su prilozi cjeloviti opisi nekoliko plenarnih hrvatskoglagoljskih misala 15. st., a tom rodu i vremenu pripada i Newyorški glagoljski misal: G.O. Svane: Kopenhagenski glagoljski misal, Slovo 15–16, Zagreb 1965, str. 59–93 i M. Pantelić: Glagoljski kodeksi Bartola Krbavca, Radovi Staroslavenskoga instituta 5, Zagreb 1964, gdje su opisani Berlinski misal, Ljubljanski (Beramski) i Ročki misal.

Newyorški hrvatski misal ima 293ff, u originalnoj veličini 280 x 195 mm, dvostupačno po 30 redaka, a pisalo ga je 5–6 pisara za plemićki stalež, sudeći po tekstu obreda vjenčanja u nekoj (ili za neku) čakavskoikavsku sredinu. Rukopis je kupljen na javnoj prodaji 1966. g. u Londonu iz knjižnice velikoga bibliofila Sir Thomasa Phillippsa za The Pierpont Morgan Library iz New Yorka, gdje je škrto zaveden pod naslovom »New York, Morgan Library M 931« bez oznake mjesta podrijetla i vremena postanka. Kako ovaj misal nije do sada bio predmetom užega znanstvenog interesa u hrvatskoj literaturi o plenarnim misalima 14. i 15. st., sadašnji njegov izdavač, H. Birnbaum (s grupom autora), predstavlja nam ga opisima stranih autora. Prvi nešto opširniji opis kodeksa nalazi se u Katalogu Sotheby pisanom za aukciju rukopisa 29. studenog 1966. u Londonu. Uz fizički opis ruko-

pisa pisac Kataloga pruža nekoliko vrijednih i značajnih podataka o njemu. Pored točnih i prihvatljivih tvrdnja ima i netočnih koje Birnbaum kritički preispituje. S blagom ispravkom pisac Uvoda prihvaća dataciju kodeksa iz Kataloga, ali umjesto 1400–1410. smatra vjerojatnijim da je rukopis nastao 1420. S opisivačem u Katalogu Birnbaum se razilazi u pitanju zavičaja našega Misala; u Katalogu se odlučno odbacuje područje Like i Krbave kao mjesto podrijetla rukopisa i isključuju priobalne crkve zbog navodnog nepoznavanja latinskog jezika i rimskoga obreda koji pokazuju pisci kodeksa. Spomenuti razlog, s pravom ističe Birnbaum, ne može biti valjan razlog za isključivanje dalmatinskih župa kao potencijalnog područja podrijetla kodeksa, to više što je uopće teško govoriti o potpunom neznanju latinskoga jezika. Naprotiv, prema Birnbaumu, tekst bi lako mogao potjecati baš iz Dalmacije, i to iz okolice Zadra. Više sloge s opisivačem u Katalogu pokazuje Birnbaum u interpretaciji sadržaja rubrike na f. 107v u kojoj se daju upute koru za pjevanje u Velikom tjednu, a gdje su grčke riječi (a ne latinske) zabilježene glagoljskim slovima. Iz ovoga supostojanja grčkoga i slavenskoga idioma Birnbaum razvija misao da je možda riječ o rimskoj liturgiji s istočnim elementima poput *Missae Graecae* a to bi mogao biti rezultat bizantske uprave u dalmatinskim gradovima ili da su čak postojale neprekinute veze s tom tradicijom. Čini se da ipak nije riječ o izravnom grčkom utjecaju, već je to ostatak zajedničke liturgije do 4. st. budući da takva mjesta imaju i najstariji latinski misali. Birnbaum ispravlja autora Kataloga u pogledu nacionalnosti Jerneja Kopitara koji, kako je poznato, nije hrvatski, već veliki slovenski učenjak. Propušteno je, međutim, ispraviti, a ta se pogreška ponavlja u kasnijim opisima, krivu tvrdnju da je naš rukopis prijevod Rimskoga misala na hrvatski (!), što se ne može reći jer je to liturgijska knjiga, doduše znatno jezično pohrvaćena (čakavizirana), ali ipak u biti pisana hrvatskom varijantom crkvenoslavenskog jezika.

Stariji, ali informacijski skromniji opis našega kodeksa dao je 1837. g. J. Kopitar. Na molbu njegova tadašnjega vlasnika, Sir T. Phillipssa, koji je Kopitaru poslao nekoliko glagoljskih listova da ih identificira, Kopitar je uzvratio latinskim opisom kodeksa s ćiriličkom transliteracijom glagoljskih listova identificirajući rukopis kao glagoljski misal staroslavenskoga jezika iz prijelaza 14. na 15. st.

U posljednje vrijeme, 1969. g., kodeks je dva puta spominjan u publikacijama *The Pierpont Morgan Library*. Sasvim kratko u *Review of Acquisitions 1949–1968* i opširnije u *Fifteenth Report to the Fellows*. No spominjanje u potonjoj publikaciji u stvari je prepričan opis iz Kataloga Sotheby. Najnoviji opis Newyorškoga misala potječe od Williama Voelkea. Njegova kodikološka analiza rukopisa na temelju svešćića i kustoda otkrila je da se on sastoji od XXX svešćića sastavljenih od 10 f., od toga su I, XVIII, XIX i XXI nepotpuni.

Sve podatke iz posljednjega opisa i svih ostalih objavljenih analiza našega

misala trebat će provjeriti potanjom tekstološkom raščlambom kodeksa, kao i tvrdnju da misal sadrži još neke tekstove uključujući Psaltir. Odgovore na mnoge od nepoznanica o našem rukopisu pružit će druga knjiga s latiničkom transliteracijom osnovnoga teksta. Ta će knjiga, kako nagovještavaju njezini priređivači, grupa stručnjaka s Münchenskoga i Bečkoga sveučilišta, sadržavati rječnik i vrlo bogat skup bitnih kodikoloških, paleografskih, jezičnih i dr. karakteristika našega rukopisa. Prva knjiga od toga dvodijelno zamišljenoga izdanja trebala je pružiti faksimil glagoljskoga Newyorškoga misala (23–608) u umanjenoj veličini 223 x 146 mm. Izdavač je u faksimil uveo i arapsku paginaciju koje original nema. Na žalost, tehnički postupak primijenjen u ovoj prilici nije pružio očekivan rezultat: razabirljiv i čitak tekst. To u stanovitoj mjeri onemogućava izravno komuniciranje s tekstem u njegovu izvornom pismu, a time, dakako, otežava i provjeru najavljene latiničke transliteracije.

Ksenija Režić

RADMILA UGRINOVA-SKALOVSKA, Staroslavenski jezik, Univerzitet »Kiril i Metodij« – Skopje, 1979.

Posljednjih godina možemo konstatovati da se na jugoslavenskoj teritoriji pojavilo nekoliko udžbenika staroslavenskog jezika, između ostalih, 1979. god. i navedeni udžbenik R. Ugrinove-Skalovske na makedonskom jeziku.

Iako je ovo ponovljeno izdanje (prvo je izašlo 1970. god., v. rec. u Slovu 22, 1972, 135–138), vrijedno ga je zabilježiti i osvrnuti se na njega ne samo zato što se unekoliko razlikuje od prvog izdanja nego i zbog njemu inherentnih udžbeničkih kvaliteta, o kojima nije naodmet progovoriti neku riječ.

U nevelikoj knjizi od 168 strana (sa 10 tabela sa faksimilima pojedinih strana najznačajnijih staroslavenskih spomenika) sadržana je gramatika, čitanka i vokabular tekstova i gramatike, što već samo po sebi govori o maksimalnoj konciznosti i o odбору upravo onoga što je iz domena paleoslavistike studentima neophodno kao osnova za slavistički studij.

Ta se činjenica mora naglasiti već i stoga što je »Staroslavenski jezik« R. Ugrinove-Skalovske u prvom redu univerzitetski udžbenik, očigledno prilagođen nastavnom programu, iz čega proizlaze njegove pozitivne strane, ali i neki sitni nedostaci.

Knjiga je, kao što se iz naslova vidi, podijeljena u tri dijela. Prvi dio je, u stvari, gramatika, no ona sadrži i uvodna poglavlja u kojima su najosnovnije informacije o karakteru staroslavenskog jezika i o njegovim relacijama prema praslava-

SLOVO

30

ČASOPIS STAROSLAVENSKOG ZAVODA U ZAGREBU

ZAGREB 1980.

S L O V O

ČASOPIS STAROSLAVENSKOG ZAVODA
»SVETOZAR RITIG«
Instituta za filologiju i folkloristiku, p.o. Zagreb

Izlazi jedanput godišnje

UREDNIŠTVO: 41000 ZAGREB, DEMETROVA 11

BROJ: 30

Urednički odbor:
ANICA NAZOR, MARIJA PANTELIĆ,
JOSIP TANDARIĆ

Glavni urednik:
ANICA NAZOR

Odgovorni urednik:
BISERKA GRABAR

Tehnički urednik:
JOSIP MILIĆ

Lektor tekstova na hrvatskom jeziku:

ZRINKA VUKOVIĆ

Korektori:
JASNA VINCE, JOSIP MILIĆ

Ovaj broj časopisa Slovo izlazi uz finansijsku pomoć Republičke zajednice za znanstveni rad SR Hrvatske, SIZ-VII.

Tisak: Štamparski zavod »Ognjen Prica«, Zagreb, 1981.

Josip Broz Tito
1892 — 1980.

Josip Broz Tito lista faksimilirano izdanje Hrvojeva misala